

В.В. Ткаченко

к.е.н., доцент

Сумський національний аграрний університет

КРЕАТИВНИЙ ОБЛІК: ЕФЕКТИВНИЙ МЕТОД ОБЛІКУ ЧИ СПОСІБ МАНПУЛЮВАННЯ ПРИ СКЛАДАННІ ЗВІТНОСТІ

Вже не одне десятиліття креативний облік стає «камнем спотикання» серед науковців, які так і не можуть дати однозначної відповіді - це практика творчого підходу до бухгалтерського обліку чи можливість для здійснення фінансового шахрайства.

Креативний облік (з англ. *creative accounting*) – це сукупність законних методів, завдяки яким бухгалтер, застосовуючи свої професійні знання, підвищує привабливість фінансової звітності для зацікавлених осіб та, одночасно, знижує податкове навантаження на компанію, на яку він працює.

Практика застосування творчого підходу до облікових операцій виникла не сьогодні. З початку 1960-х років Організацією Об'єднаних Націй (ООН) ініційований процес перекладу звітності компаній на міжнародні стандарти, який привів спочатку до формування національних систем бухгалтерських стандартів з 1970 по 1975 рік (переважно в країнах з англосаксонською моделлю обліку, які відрізняються широтою допустимих способів складання звітності і відносно слабким законодавчим регулюванням).

Широке розповсюдження стандартів фінансової звітності в розвинених країнах з ринковою економікою викликало зміну фази «прикривання» балансу на фазу власне бухгалтерської творчості в середині 1980-х років. Відтепер творчим підходом обліковця є лавірування між стандартами, вибір найбільш зручних для конкретного бізнесу положень з ведення бухгалтерського обліку і закріплення обраної стратегії в обліковій політиці підприємства.

У колишніх капіталістичних країнах креативний облік слабо розвинений і обмежується головним чином застосуванням «білих» податкових схем, тобто законних способів зменшення податкового тягаря.

Розвинені ж ринкові країни, які володіють максимально сприятливим інвестиційним кліматом, відрізняє наявність у креативного обліку іншої мети - вуалювання показників фінансової звітності заради залучення інвесторів і кредиторів.

Причини, які спонукають бухгалтера займатися креативним обліком:

- можливість обійти обмеження (наприклад, показати прибуток, достатній для виплати дивідендів);
- можливість уникнення певних заходів впливу з боку органів влади (наприклад, підвищеного оподаткування надмірного прибутку);
- можливість приховати невдалі управлінські рішення;
- можливість досягнення цільових рівнів виручки або прибутку і таким чином забезпечити виплату бонусів за результатами роботи;
- можливість залучення нового акціонерного або позикового капіталу, показавши стабільне фінансове становище підприємства;
- спосіб виправдати очікування великих інвесторів щодо прибутковості.

Результати дослідження проведеного Фондом ІТМ ще раз підтверджують існування креативного обліку і в Україні [3, с. 333]:

- бухгалтери, які свідомо маніпулювали методологією бухгалтерського обліку для досягнення певних цілей і займалися цим часто – 19%;
- бухгалтери, які свідомо маніпулювали методологією бухгалтерського обліку для досягнення певних цілей і займалися цим інколи – 61 %.

У цілому ж ставлення більшості великих дослідників до проблеми креативного обліку досить негативне, адже вони вважають його шахрайством, яке й надалі залишається невиліковною хворобою як міжнародного, так і вітчизняного бухгалтерського співтовариства.

Що поганого, якщо на підприємстві працює «креативний» бухгалтер і як це може спотворити звітність, що в результаті катастрофічно відобразиться на роботі такого підприємства?

Деякі керівники використовують особливі методи обліку або оформляють угоди таким чином, щоб власники, інвестори, кредитори отримували позитивне уявлення про фінансовий стан підприємства, а не реальну картину та часто забувають про те, що такі «покращення» завжди носять тимчасовий характер.

Така практика може представляти серйозну проблему для користувачів фінансової інформації і для суспільства в цілому, адже перешкоджає об'єктивності цієї інформації, а короткострокові вигоди від використання креативного обліку можуть вартувати підприємству втраченої довіри партнерів та репутації.

Думка про те, що креативний облік – це не завжди погано, також має місце і знаходить відображення в таких аспектах:

- забезпечує бажаний імідж підприємства;
- відшуковує деякі «лазівки» в бухгалтерських стандартах для управління звітністю;
- виконується «буква закону», не його суть.

Таким чином, креативний облік кидає серйозний виклик професії бухгалтера, бо останні інколи віддають йому перевагу через зниження прибутку, механізми залучення інвесторів і ресурсів, але забувають про те, що оманлива шахрайська практика бухгалтерського обліку часто веде до різких і негативних наслідків.

Перелік використаної літератури:

1. Мокринська З.В. Творчий підхід у бухгалтерському обліку чи проблеми етики бухгалтера /З.В. Мокринська // Агросвіт. – 2015. – №6. – С.31-35.
2. Чалий І. Бухоблік для дорослих. МСФЗ - трансформація. Управління прибутком. Податки. — Х.: Фактор, 2011. — 400 с.
3. Tatjana Jovanović. Public Sector Accounting in Slovenia and Croatia // Public Finances and accounting – javne financije financije i racunovodstvo. – 2015. – С. 791-814.